

De wereld volgens het CPB

Drie visies op de werking van de economie, zeven regio's waarin de wereld verdeeld is en negen belangrijke uitdagingen/trends waarvoor de mensheid zich gesteld ziet – dat zijn de bouwstenen waarmee het Centraal Planbureau in *Scanning the future* zijn toekomstverkenning optrekt. Met behulp van die elementen worden vier scenario's geschetst die een beeld geven van hoe de wereldeconomie zich in de komende vijftig jaar zou kunnen ontwikkelen. De scenario's zijn geen voorspellingen, maar vertellingen: min of meer plausible verhalen over hoe het de wereldeconomie zou kunnen vergaan. Men kan er net zo goed zijn eigen verhaal naast zetten. De scenario's zijn dan ook niet bedoeld om houvast te bieden, dat zou toch maar schijnzekerheid zijn; nee, zij helpen, zo houdt althans het CPB ons voor, om het denken over de toekomst richting te geven, discussie uit te lokken en vastgeroeste ideeën los te weken.

Er is een mooi verhaal over 'evenwichtige internationale groei'. De GATT-onderhandelingen slagen waardoor de economische groei een impuls krijgt. De VS, Europa en Japan overwinnen hun belangrijkste economische problemen en Afrika en Oost-Europa werken zich uit het moeras omhoog. Technologie en economie zorgen in eendrachtige samenwerking voor de omschakeling van milieuvernietigende productie naar duurzame economische groei. Het wereldvoedselprobleem wordt opgelost, de bevolkingsexplosie afgeremd. De verwezenlijking van dit toekomstbeeld kost heel wat moeite, maar is voorstelbaar.

Er is ook een afschrikwekkend verhaal over 'wereldwijde crisis'. In dit scenario gaat ongeveer alles mis, wat er mis kan gaan. De spanningen op handelsgebied lopen op. Protectionistische tendensen krijgen de overhand. Van internationale samenwerking met betrekking tot het milieuvraagstuk komt niets terecht. De groei in Europa, de VS en Japan valt weg en de ontwikkelingslanden in Afrika, Latijns-Amerika en delen van Azië raken verder achterop. Hongersnood, overstromingen, ziekten en ontbossing zijn aan de orde van de dag. Overall steken nationalistische en religieuze tegenstellingen de kop op en verscheuren landen en volkeren. Ook dit scenario is voorstelbaar, en er hoeft niet eens zoveel voor te gebeuren om het werkelijkheid te laten worden.

De vraag is natuurlijk welk van de verhalen de richting van de actuele ontwikkelingen het beste weergeeft en vervolgens waar het van afhangt dat het gaat zoals het gaat. Het CPB heeft daarop geen antwoord. Het onderscheidt wel drie mechanismen, die de economie in een bepaalde richting kunnen drijven. In het evenwichtsperspectief spelen prijzen de hoofdrol. Zij zijn de belangrijkste informatiedragers omtrent maatschappelijke behoeften. Het prijsmechanisme zorgt ervoor dat vraag en aanbod op de verschillende markten in heden en toekomst op een efficiënte wijze op elkaar worden afgestemd. In deze visie wordt de maximale welvaart bereikt als aan de werking van het prijsmechanisme zo min mogelijk in de weg wordt gelegd. Het coördinatieper-

spectief legt de nadruk op coördinatie. Er is een zekere coördinatie (beleid) voor nodig om verwachtingen en gedragingen van economische subjecten op elkaar af te stemmen. Coördinatie draagt bij tot het bereiken van een gunstiger macro-resultaat dan wanneer alle beslissingen onafhankelijk van elkaar worden genomen. Daar staat tegenover dat coördinatie met zekere economische kosten gepaard gaat. In het vrije-marktperspectief ligt de nadruk op de ondernemer als de inspirator en organisator van de technologische en economische vernieuwing. Leg hem zo weinig mogelijk in de weg, dat is het beste voor het bereiken van maximale welvaart.

In de werkelijkheid is een combinatie van die drie elementen nodig. De Westeuropese economie bij voorbeeld zou op sommige gebieden wel wat meer marktwerking en ondernemerschap kunnen gebruiken, en in de Verenigde Staten zou wat meer coördinatie geen kwaad kunnen. Ook in de internationale economische betrekkingen is dat laatste trouwens geen overbodige luxe. Maar hoe krijg je zoets voor elkaar, hoe komen de daarvoor noodzakelijke maatschappelijke veranderingen tot stand, met andere woorden waar zit het handvat voor beleid? Die vraag laat het CPB in het midden. De lezer c.q. beleidsmaker wordt aangespoord daar zelf maar eens goed over na te denken.

Wat opvalt bij maatschappelijke veranderingen is, dat er vaak een crisis of schok voor nodig lijkt te zijn om een doorbraak te bewerkstelligen. De crisis van de jaren dertig resulteerde in een nieuwe visie op de werking van de economie (Keynes) en een nieuw beleid om massawerkloosheid te voorkomen. Er was een stevige recessie aan het eind van de jaren zeventig voor nodig om het belang van voldoende marktwerking in de economie te onderstrepen, waardoor de economische groei weer op gang kon komen. De Eurosclerose in de jaren zeventig en begin tachtig werd pas aangepakt toen West-Europa steeds verder achterop raakte bij de rest van de geïndustrialiseerde wereld. Zo ook moesten politieke onderdrukking en economische malaise in de voormalige Sovjetunie een bepaald niveau bereiken, voordat zich een omwenteling kon voltrekken. Volgens Maurice Strong, de voorzitter van de komende milieuf conferentie in Rio, is er een internationale milieuramp nodig om tot een werkelijk serieuze aanpak van het milieuvraagstuk te komen.

Het is geen optimistische visie op de maatschappelijke ontwikkeling dat de mensheid zich kennelijk alleen door middel van een schoktherapie laat bijsturen. Het zou natuurlijk verstandiger zijn om het economische onheil tijdig af te wenden en een mooie wereld over ons zelf af te roepen door beter gebruik te maken van het prijsmechanisme, door nauwer samen te werken en door wat meer durf en initiatief aan de dag te leggen. *Scanning the future* nodigt daar in ieder geval toe uit. Maar het zegt er niet bij waar we moeten beginnen en hoe we dat voor elkaar moeten krijgen.

L. van der Geest